

Vyberte z textu na následujících stránkách libovolných sedm dvojic (mužský a ženský rod) přídavných jmen a přeložte je

např.

un jeune homme

mladý muž

une jeune fille

mladá dívka

system řízení (rekce), což vede v mnoha případech k značným odlišnostem ve slovesných vazbách, jak vyplývá z těchto příkladů:

**Nous aidons notre voisin
à cueillir des cerises.
Tu as remercié Paul?
Obéis à tes parents!
Demandez au chef.**

*Pomáháme sousedovi trhat (česat)
třešně.
Poděkoval jsi Pavlovi?
Poslechni (poslouchej) rodiče!
Zeptejte se vedoucího.*

Pozn. 5. Odlišnost obou jazyků vyžaduje někdy i použití odlišných výrazových prostředků, např. **Dans sa lettre, il me parle de ses vacances** (nebo: ...il me décrit ses vacances). *Ve svém dopise mi píše o (svých) prázdninách.* – **Racontez-nous votre vie.** (Nebo: **Parlez-nous de votre vie.**) *Vyprávějte nám o svém životě.*

6. Přehled předložkových vazeb slovesných viz 272.

7. Výskyt podst. jmen je ve francouzštině častější než v češtině, což souvisí s různými funkcemi, které mohou ve větě i ve tvoření slov a slovních spojení plnit. Srov.: **Le cycle « Connaisance de la musique. »** *Cyklus "Poznáváme hudbu".* – **« D'un œil infailible, elle discerne la fraîcheur d'un poisson, les qualités d'un rôti, la maturité d'un fruit. »** (A. Lichtenberger) *Neomylným zrakem rozezná, zda je ryba čerstvá, jaká je pečeně, jak je zralé ovoce.* – **Le sac à main kabelka, le moulin à vent větrný mlýn, la salle de séjour obývací pokoj** apod.

76 Přídatná jména

Přídatná jména vyjadřují vlastnosti osob, zvířat a jiných živočichů, rostlin, věcí či jiných jevů označovaných podstatnými jmény nebo zpodstatněnými výrazy, popř. jejich význam nebo vzájemné vztahy upřesňují. Např. **petit, jeune, bon, amical, heureux, français, neuf, nouveau, blanc, sec, rond, solide, long, concret, abstrait, résolu, défini, analysé, théorique, pratique** aj.

Ve větě může být přídatné jméno

- přívlastkem, např.: **C'est un enfant tranquille.**
- přístavkem, např.: **Tranquille, l'enfant attendait. L'enfant, tranquille, attendait.**
- jmenným přísudkem, např.: **L'enfant était tranquille.**
- doplňkem, např.: **L'enfant est resté tranquille.**

Pozn. Ve francouzské mluvnici se za přídatná jména považují nejen slova vyjadřující vlastnosti, ale i některá slova mající význam určující (viz v našem pojetí určovatelé – 101) nebo číselný (viz dále číslovky – 145).

U přídatných jmen – podobně jako u jmen podstatných – rozlišujeme rod (mužský a ženský) a číslo (jednotné a množné).

77 TVARY PŘÍDAVNÝCH JMEN V RODĚ MUŽSKÉM A ŽENSKÉM

1. Značný počet přídatných jmen má pro oba rody v pravopise i ve výslovnosti stejný tvar; jsou to všechna přídatná jména zakončená již v rodě mužském němým **-e**, např.:

un jeune homme	– une jeune fille
un appartement moderne	– une maison moderne
un problème difficile	– une question difficile
un procédé théorique	– une solution théorique
un étui vide	– une boîte vide

2. U většiny přídatných jmen se však mužský a ženský rod vzájemně liší, přičemž ženský rod se tvoří připojením němého **e** k tvaru rodu mužského. Protože ovšem přídatná jména mají v mužském rodě různá zakončení, připojením němého **e** v rodě ženském dochází k různým

změnám, a to buď jen pravopisným, nebo v pravopise i ve výslovnosti, jak je zřejmé z následujícího přehledu.

- a) Připojené pravopisné -e bez vlivu na výslovnost:

le résultat final	– la décision finale
un pantalon noir	– une jupe noire
un joli garçon	– une jolie fille
un caractère gai	– une couleur gaie
un magasin fermé	– une boutique fermée
un auteur connu	– une œuvre connue

Pozn. Příd. jména zakončená v rodě muž. na -gu přibírají v žen. rodě ě (tj. s rozlučníkem) k označení stejné výslovnosti pro oba rody, např. **un cri aigu** pronikavý výkřik – **une voix aiguë** pronikavý hlas, **un logement exigu** stísněný byt – **une cuisine exigüe** stísněná kuchyň, **un jardin contigu** přilehlá (vedlejší) zahrada – **une chambre contiguë** vedlejší (sousední) pokoj apod.

- b) Připojením pravopisného e v ženském rodě ožívuje ve výslovnosti koncová souhláska, která se v mužském rodě nevyslovuje:

un fardeau lourd	– une valise lourde
un petit village	– une petite ville
un mauvais produit	– une mauvaise qualité
un grand succès	– une grande victoire
un papier peint	– une image peinte
un long moment	– une longue période

Pozn. 1. Příd. jméno **long** má v žen. rodě tvar **longue**. Vložené **u** slouží k označení výslovnosti souhlásky [g].

2. Při oživení koncové souhlásky ve výslovnosti příd. jména ženského rodu dochází někdy v přízvukné pozici ke změně délky samohlásky; srov. **lourd** [lu:r] – **lourde** [lurd], **mauvais** [move] – **mauvaise** [move:z], **grand** [grã] – **grande** [grã:d], **long** [lõ] – **longue** [lõ:g] apod. – Viz 10.

- c) Přídavná jména zakončená v rodě mužském ve výslovnosti i v pravopise nosovkou (bez další pravopisné souhlásky) mění v ženském rodě nosovou samohlásku na ústní, za níž zní na konci nosová souhláska:

un sable fin [fě]	– une poudre fine [fin]
un verre plein [plě]	– une bouteille pleine [plen]
un cheveu brun [brõ]	– une bière brune [brün]
un but commun [komõ]	– une vie commune [komün]

Ale: **bénil** – **bénigne**, **malin** – **maligne**. (**Un remède bénil** mírný lék, **une tumeur bénigne** nezhoubný nádor; **un enfant malin** vychytralé dítě, **un sourire malin** lstivý úsměv – **une joie maligne** zlomyslná radost, **une tumeur maligne** zhoubný nádor.)

- d) Přídavná jména zakončená v rodě mužském na -eil nebo -el zdvojují v pravopise ženského rodu koncovou souhlásku; výslovnost se nemění:

un cas pareil	– une chose pareille
un teint vermeil	– une peau vermeille
un sujet actuel	– une question actuelle
le gaz naturel	– une ressource naturelle

- e) Přídavná jména zakončená v rodě mužském na -ien, -en, -on, -et, -ot, -s v pravopise ženského rodu zpravidla zdvojují koncovou souhlásku (k označení odlišné výslovnosti obou tvarů):

-(i)en [(j)ě], -(i)enne [(j)en]

un meuble ancien [ãsjě]	– une armoire ancienne
l'art chrétien [křetjě]	– la religion chrétienne
un élève moyen [m ^u ajě]	– la température moyenne
un pays européen [öropěě]	– la civilisation européenne

-on [õ], -onne [on]

un bon conseil	– une bonne mémoire
un enfant mignon	– une petite fille mignonne

-et [e], -ette [et]

son frère cadet	– sa sœur cadette
un film muet	– une scène muette
le poids net [net]	– une photo nette

Ale: **complet** – **complète**, **concret** – **concrète**, **discret** – **discrète**, **inquiet** – **inquiète**, **replet** – **replète**, **secret** – **secrète** (srov. dále odst. f). – Příklady:

parking complet	– une liste complète
un exemple concret	– une situation concrète
un regard discret	– une allusion discrète

un client inquiet	– une cliente inquiète
un homme replet	– une personne replète
un document secret	– une pensée secrète

-ot [o], -otte [ot]

il est sot	– elle est sotte
un aspect vieillot	– une installation vieillotte

Ale bez zdvojení souhlásky: **idiot** – **idiote**. – **Ce serait idiot. Il est complètement idiot. Une réflexion idiote.**

-s [–], -sse [s]

un mur bas	– une chaise basse
un brouillard épais	– une couche épaisse
un fait exprès [fetekspre]	– une condition expresse
un bouillon gras	– une matière grasse
un gros lot	– une grosse somme
il se sent las	– elle se sent lasse

Pozn. 1. Příd. jméno **exprès** – **expresse** *záměrný, výslovný* nutno odlišovat jednak od neměnného příd. jména **exprès** [ekspre] ve slovních spojeních jako **un colis exprès, une lettre exprès**, jednak neměnného příd. a podst. jména (angl.) **express** [ekspre], např. **un (train) express** *spěšný vlak*; **un (café) express** (*káva*) *espresso*. – Příslovce **exprès** [ekspre] *úmyslně, schválně*, např. **faire qc exprès**.

2. Koncové **-s** se mění v žen. rodě na **-ch** u příd. jména **frais** – **fraîche** (pozor na lomené znaménko): **l'air frais** *čerstvý vzduch* – **une peinture fraîche** *čerstvý nátěr*.

3. Některá příd. jména koncové **-s** nezdvojují, např. **gris** – **grise**, **mauvais** – **mauvaise** aj., zejména předchází-li souhláska, např. **épars** – **éparse** *rozptýlený, rozsetý* aj. (srov. výše odst. 2b).

4. Srov. též: **tiers** – **tierce** *třetí* – pouze v ustálených slovních spojeních **le tiers monde** (psáno též **le Tiers-Monde**) „*třetí svět*“, **une tierce personne** *třetí osoba* (někdo třetí) aj.

• f) Přídavná jména končící v mužském rodě na **-er** [e] (tj. zavřené e) mění v ženském rodě pravopis i výslovnost svého zakončení na **-ère** [e:r] (tj. dlouhé otevřené e s vysloveným koncovým r):

un tissu léger [leže]	– une étoffe légère [leže:r]
un touriste étranger [eřaže]	– une langue étrangère [eřaže:r]
le quartier ouvrier [uvrije]	– la cité ouvrière [uvrije:r]

Ale: Přídavná jména zakončená v mužském rodě na **-er** [e:r] (tj. s otevřeným [e] a vysloveným koncovým [r]) mění v ženském rodě pouze pravopis na **-ère**, kdežto výslovnost [e:r] zůstává nezměněna:

un fruit amer [ame:r]	– une boisson amère [ame:r]
un hôtel cher [še:r]	– une voiture chère [še:r]
un homme fier [fje:r]	– une femme fière [fje:r]

• g) Ke změně koncové souhlásky v pravopise, popřípadě i ve výslovnosti dochází v ženském rodě u přídavných jmen zakončených v rodě mužském na **-c**, **-eur**, **-eux**, **-f**;

-c [k], -que [k] (beze změny výslovnosti):

l'intérêt public	– l'opinion publique
un café ture	– la langue turque
l'art grec	– l'architecture grecque

Ale: **blanc** [blā] – **blanche**, **franc** [frā] – **franche** *volný, osvobozený, upřímný* (na rozdíl od **franc** [frā] – **franque** *franký, patřící Frankům*), **sec** [sek] – **sèche**:

le vin blanc	– une page blanche
un regard franc	– une réponse franche
le royaume franc	– la monarchie franque
le climat sec	– une saison sèche

Pozn. 1. Příd. jméno **franc, franche** ve významu *osvobozený od poplatků* (poštovního, cla apod.): **un port franc** *svobodný přístav*, **une zone franche** *svobodné pásmo* je ve slovních spojeních jako **franc de port** *vyplaceně*, **franc de douane** *bez cla*, **franc de tous frais** *bez výloh* aj. neměnné; např. **expédition franc de port** *vyplacená zásilka (vyplaceně)*.

-eur, -euse (u příd. jmen odvozených od sloves):

Il est trop menteur . (<i>proháný</i>)	– Elle est trop menteuse .
un regard moqueur (<i>výsměšný</i>)	– une attitude moqueuse
un avantage trompeur	– une apparence trompeuse
<i>zdanlivá výhoda</i>	<i>klamné zdání</i>
<i>des yeux rieurs</i> (<i>usměvavé</i>)	– une expression rieuse

Pozn. 2. Pouhou koncovku **-e** přijímají příd. jména zakončená na **-érier** (např. **inférieur**, **supérieur**, **intérieur**, **extérieur**, jakož i **meilleur**, **mineur** *nezletilý* a **majeur** *zletilý*).

3. Příd. jméno **vainqueur** *vitězný* se užívá jen v rodě muž.; ve stejném významu se užívá příd. jména **victorieux, victorieuse** (viz 78-3-g).

-eux, -euse

un heureux hasard	– une heureuse coïncidence
un accueil chaleureux	– une invitation chaleureuse
le système nerveux	– une maladie nerveuse
un esprit curieux	– une chose curieuse
<i>zvládavý duch</i>	<i>podivná (zvláštní, divná) věc</i>
un combat furieux	– une tempête furieuse

Ale: **faux – fausse, roux – rousse, doux – douce, jaloux – jalouse:**

un faux pas	– une voix fausse
un cheveu roux	– une moustache rousse
un fruit doux	– une orange douce
un mari jaloux	– une femme jalouse

-f, -ve

un membre actif	– une méthode active
un travail effectif	– une aide effective
un esprit sportif	– une épreuve sportive
un regard vif	– une couleur vive
un bref entretien	– une brève rencontre

• h) Celá koncová slabika se mění v pravopise i ve výslovnosti u přídavných jmen zakončených v rodě mužském na

-eur, -eresse (knižní slova)

un sourire enchanteur	– une mélodie enchanteresse
<i>(okouzlující)</i>	
un bras vengeur <i>(pomstychtivý)</i>	– une lettre vengeresse

-teur, -trice

l'esprit créateur	– l'imagination créatrice
un élément moteur <i>(hybný)</i>	– la force motrice
un fil conducteur <i>(vodivý)</i>	– une substance conductrice

78 3. Zvláštní tvary některých přídavných jmen v mužském a ženském rodě:

• a) **favori – favorite** *oblíbený*

un plat favori	– une boisson favorite
un auteur favori	– une lecture favorite

• b) **gentil** [žāti] – **gentille** [žätij] *milý, laskavý, hezký*

un gentil petit chien	– une gentille petite robe
un mot gentil	– une petite fille gentille

• c) **beau (bel) – belle, nouveau (nouvel) – nouvelle, vieux (vieil) – vieille;** tato tři přídavná jména mají pro mužský rod jednotného čísla dva tvary, z nichž druhý (zakončený souhláskou: bel, nouvel, vieil) se užívá před podstatným jménem začínajícím samohláskou nebo němým **h**; pro ženský rod je tvar jediný (belle, nouvelle, vieille):

un beau tableau	– un bel animal	– une belle image
un beau hibou	– un bel hôtel	– une belle horloge
		– une belle femme
un nouveau produit	– un nouvel ami	– une nouvelle adresse
un nouveau héros	– un nouvel hôpital	– une nouvelle héroïne
		– une nouvelle revue
un vieux château	– un vieil arbre	– une vieille armoire
un vieux hameau	– un vieil homme	– une vieille habitude
		– une vieille coutume

Pozn. 1. V mn. čísle je pro rod mužský jediný tvar: **beaux, nouveaux, vieux**; v ženském rodě: **belles, nouvelles, vieilles**. (Viz 79-2-a)

2. Druhotvarů **bel, nouvel, vieil** se užívá jen bezprostředně před podst. jménem. V ostatních postaveních ve větě se používá vždy tvarů **beau, nouveau, vieux**; srov. **un bel enfant – cet enfant est beau; quel bel exemple! – quel beau, quel noble exemple!**

3. Původní tvar **bel** se vyskytuje v některých ustálených spojeních, např. **bel et bien do-
opravdy, skutečně; Philippe le Bel Filip Sliěný** (francouzský král).

• d) **fou (fol)** – **folle bláznivý, pošetilý** a **mou (mol)** – **molle měkký**; tato přídavná jména mají (obdobně jako beau, nouveau, vieux) dva tvary pro rod mužský; druhotvary (fol, mol) se však uplatňují zřídka, protože tato přídavná jména stojí před podstatným jménem jen výjimečně (hlavně v přeneseném významu):

un regard fou	un fol espoir	une idée folle
Il est fou de musique.	un fol amour	Elle est folle de lui.
un matelas mou	un mol oreiller	une substance molle
du beurre mou	un mol adversaire	une molle résistance

Pozn. Druhovarů **fol, mol** se někdy užívá jako stylistických či expresivních prostředků i před souhláskou nebo dyšným **h**, např. **un fol hasard šílená (strašná) náhoda**. – Z těchto důvodů se vyskytuje naopak tvar **vieux** někdy i před samohláskou, např. **un vieux acteur**. Napodobovat tento způsob vyjadřování není však účelné.

• e) **jumeau** – **jumelle** (přídavné jméno, popř. podstatné jméno označující dvojče):

son frère jumeau – **sa sœur jumelle**
des frères jumeaux – **des sœurs jumelles**

• f) některá přídavná jména různého původu mají stejný tvar pro oba rody (i obě čísla), např.:

kaki barva khaki:

un manteau **kaki** – une toile **kaki**

rococo rokokový:

l'art **rococo** – la musique **rococo**

snob snobský:

un milieu **snob** – une société **snob**

Neměnná přídavná jména se často vyskytují ve familiárním nebo lidovém stylu, např.:

chic slušivý, sympatický, "fajn"

un chapeau **chic** – une toilette **chic**

un manteau **chic** – une femme **chic**

un **chic** voyage – une **chic** voiture

un **chic** type – une **chic** fille

super, chouette prima, „bezva“:

C'est chouette. – **Elle est super avec son chapeau.**

Pozn. K neměnným příd. jménům patřilo původně i příd. jméno **grand**, které se projevuje v této podobě ve složených výrazech jako **la grand-mère babička, la grand-rue hlavní ulice, la grand-route hlavní (státní) silnice, à grand-peine velmi obtížně, namáhavě, pas grand-chose moc ne, nic moc**. Dříve se v těchto výrazech psal odsuvník, jak dokazují starší publikace (např. **la grand'mère**).

• g) několik přídavných jmen se vyskytuje pouze v jednom rodě, např.:

– jen v rodě mužském: **un nez aquilin [akilě] orlí nos, le pied bot koňská noha, kopyto** (u člověka), **un air vainqueur vítězný, vítězoslavný výraz, notre peuple est sorti vainqueur de la guerre náš národ vyšel z války vítězně (jako vítěz)**;

– jen v rodě ženském: **la bouche bée s otevřenou pusou (údiv, úžas), la porte cochère vrata (domovní), vjezd, enceinte těhotná**.

79 MNOŽNÉ ČÍSLO PŘÍDAVNÝCH JMEN

Tvoří se obdobně jako u podstatných jmen, to jest:

1. nejčastěji připojením pravopisné koncovky **-s**, která se ne-
 vyslovuje; např.

un voyage **intéressant** – des voyages **intéressants**

un **petit** détail – de **petits** détails

une soirée **agréable** – des soirées **agréables**

une **grande** exposition – de **grandes** expositions

Pozn. Koncovku **-s** v množ. čísle přijímají též příd. jména **bleu, flou, fou, mou**; např. **les yeux bleus, des dessins flous, des gens fous, des lits mous** apod.

2. pravopisnou koncovkou **-x**, která je ve výslovnosti rovněž němá a která se připojuje

• a) k přídavným jménům zakončeným v mužském rodě na **-eau**:

un **beau** manteau – de **beaux** manteaux

un **nouveau** chapeau – de **nouveaux** chapeaux

un frère **jumeau** – des frères **jumeaux**

Pozn. 1. Předchází-li před podst. jménem v množ. čísle přídavné jméno, místo neurč. členu **des** stojí v pečlivé francouzštině pouhé **de**, např. **de beaux manteaux** (viz 114-11-c-5).

2. Druhotné tvary muž. rodu příd. jmen **beau, nouveau, vieux**, tj. **bel, nouvel, vieil**, se vyskytují pouze v jedn. čísle.

• b) u většiny přídavných jmen zakončených na **-al** změnou **-al** v **-aux**:

un conseil amical	– des conseils amicaux
un musée national	– des musées nationaux
un comité régional	– des comités régionaux
un cas spécial	– des cas spéciaux

Pozn. Ženský rod příd. jmen tohoto druhu přijímá ovšem v množ. čísle běžnou koncovku **-s**, např. **une recommandation amicale – des recommandations amicales, une bibliothèque nationale – des bibliothèques nationales, une exposition régionale – des expositions régionales, une question spéciale – des questions spéciales** apod.

Několik přídavných jmen zakončených v mužském rodě na **-al** přijímá v množném čísle běžnou koncovku **-s**; patří k nim zejména: **banal, fatal, final, natal, naval** aj.

un cas banal	– des cas banals
un moment fatal	– des moments fatals
le résultat final	– les résultats finals
le village natal	– les villages natals
le chantier naval	– les chantiers navals

Pozn. 1. U některých příd. jmen zakončených na **-al** je kolísání, např. **des vents glacials (glaciaux), des résultats idéals (idéaux)** aj.

2. Žen. rod této skupiny příd. jmen se tvoří opět běžnou koncovkou **-e(s)**, např. **une affaire banale – des affaires banales, une décision fatale – des décisions fatales, une femme idéale – des femmes idéales** apod.

3. končí-li přídavné jméno v jednotném čísle mužského rodu na **-s** nebo **-x**, v množném čísle další koncovku nepřijímá, tj. nemění se ani v pravopise, ani ve výslovnosti:

un gros effort	– de gros efforts
un ami français	– des amis français
un vieux puits	– de vieux puits

un repas copieux	– des repas copieux
un homme courageux	– des hommes courageux

V ženském rodě přídavná jména tohoto druhu přijímají v množném čísle běžnou koncovku **-s**:

une grosse faute	– de grosses fautes
une revue française	– des revues françaises
une nourriture copieuse	– des nourritures copieuses
une femme courageuse	– des femmes courageuses

80 POSTAVENÍ PŘÍDAVNÉHO JMÉNA

1. Za podstatným jménem stojí přídavné jméno ve francouzštině častěji než v češtině. Je tomu tak zvláště tehdy, vyjadřuje-li objektivně existující vlastnost dané skutečnosti; např.

une table ronde	<i>kulatý stůl</i>
une nappe carrée	<i>čtvercový ubrus</i>
le drapeau tricolore	<i>trojbarevný prapor</i>
la littérature française	<i>francouzská literatura</i>
la physique nucléaire	<i>jaderná fyzika</i>

Za podstatné jméno se kladou zpravidla delší, víceslabičná přídavná jména; jmenovitě ta, která jsou původem slovesná příčestí přítomná nebo minulá, např.

un travail attrayant	<i>přitažlivá práce</i>
une journée fatigante	<i>únavný den</i>
une soirée dansante	<i>taneční večer (večírek)</i>
un projet accepté	<i>schválený projekt</i>
un fait accompli [fetaköpli]	<i>hotová věc</i>
une rivière prise	<i>zamrzlá řeka</i>

2. Před podstatným jménem stojí zpravidla přídavné jméno označující vlastnost, kterou mluvčí přisuzuje dané skutečnosti více méně subjektivně. Jsou to:

• a) přídavná jména velmi často užívaná, vyjadřující značně relativní, nepřesnou míru přisuzované vlastnosti; jsou zároveň většinou krátká